

dužnost, da smo odgojili i obrazovali mlade ljude da kao građani jednog dana budu sposobni donositi dobre odluke.

I to je upravo antika u 21. stoljeću. Golema zaliha bitnih pitanja koja su mudri ljudi postavili na ishodištu filozofije i znanosti. Na njih se odgovara već tisućama godina, ali nam postaje sve jasnije da je odgovor na otvorena pitanja uvijek samo vječna borba za opće dobro...

A kako je stari skeptik Krleža kutiju olovnih slova proglasio posljednom linijom obrane ljudskog dostojanstva, to i naš časopis nastoji - u mjeri u kojoj nam to snage dopuštaju - braniti onaj segment ljudskog stvaranja koji antiku koristi kao prostor kreativnosti.

I to je antika u 21. stoljeću.

Rezime našeg skromnog doprinosa bibliografija je 20 brojeva nove serije našeg časopisa koju donosimo na njegovim stranicama.

A na njima ćete - kako je već uobičajeno - susresti zanimljive znanstvene i stručne priloge, prijevod koji je napravio kolega Teo Radić i to prijevod pjesama rimskog pjesnika Nemezijana čije ste djelo poznavali najvjerojatnije samo kao natuknicu u povijesti rimske književnosti, pa potom i sve ostale uobičajene rubrike.

U ovom broju otvaramo i jednu novu rubriku, NOCTES ATTICAE, nazvanu, dakao, po djelu rimskog autora Aula Gelija. U toj ćemo novoj rubrici objavljivati tekstove koji, poput Gelijevih razgovora ili izlaganja, s jedne strane donose zanimljive znanstvene spoznaje u „neznanstvenom“ ruhu. Time nisu manje znanstvene, ali je izlaganje sasvim drugačije. Bit će to prilika da se o mnogim sadržajima informiramo i na drugačiji način od strogo znanstvenog. Uvodni tekst napisao je naš kolega Relja Seferović koji se na stranicama časopisa već i prije javljao svojim znanstvenim priložima.

I tako se naš susret s antikom nastavlja i u 21. stoljeću, uz pomoć suradnika i vas, naših čitatelja.

Teo Radić

Ekloge

Marka Aurelija Olimpija Nemezijana

Uvod

Marko Aurelije Olimpije Nemezijan (*Marcus Aurelius Olympius Nemesianus*) porijeklom je bio Afrikanac, najvjerojatnije iz Kartage.¹ Da je njegov *floruit* bio krajem 3. stoljeća poslije Krista, zaključujemo iz njegova spjeva »O lovu«, gdje pjesnik kaže kako namjerava opisati junačka djela sinova rimskoga cara Kara² – Karina i Numerijana, koji su vlast preuzeli poslije očeve smrti 283. godine. Ovu informaciju potvrđuje i Flavije Vopisko, rimski retor i povjesničar iz 4. stoljeća. U biografiji spomenutih careva, uvrštenoj u djelo *Historia Augusta*, Vopisko za Numerijana veli kako je bio na glasu kao najbolji pjesnik svojega doba i kako se natjecao s Olimpijem Nemezijanom, koji je napisao djela *Halieutica*, *Cynegetica* i *Nautica*, i koji se proslavio u svim kolonijama.³ Nemamo nikakvih podataka o ostatku njegova života kao ni o mjestu i vremenu njegove smrti.

Od Nemezijanova je didaktičnoga pjesništva malo toga uspjelo umaknuti zubu vremena. Djela *Halieutica* (O ribolovu) i *Nautica* (O putovanju morem) u potpunosti su izgubljena, dok je najambicioznije Nemezijanovo djelo, ili je kao takvo barem bilo zamišljeno, *Cynegetica* (O lovu) do nas dospjelo u skromu opsegu u svega 325 heksametara. Spjev se datira u 283/284. godinu.. Započinje dugačkim proemijem (od preko stotinu stihova), u kojem pjesnik tvrdi da niti želi, niti zna pisati ostale vrste pjesništva (tzv. *recusatio*). Iako je Nemezijan na polju rimskoga didaktičnoga pjesništva imao znatna prethodnika, Gratija Faliska (1. st. pr. Kr. / 1. st.), autora istoimene pjesme o lovu, začudo se na srodnu Gratijevu pjesmu nijednom ne referira (iako će neki tvrditi da je Gratijev utjecaj na Nemezijanove stihove ipak vidljiv). S druge pak strane, sva je prilika da je Nemezijan dobar dio građe crpio iz djela svojih grčkih prethodnika koji su pisali o lovu, Ksenofonta te Opijana iz Apameje (3. stoljeće). Iako su pozorni kritičari u jeziku ovoga Nemezijanova spjeva znali pronaći *aliquid transmarinae peregrinitatis*, zbog čista je i uglađena stila, klasične dikcije te pravilne i tečne versifikacije bio veoma cijenjen te je, primjerice, u 9. stoljeću služio i kao školski udžbenik.

¹ Kad Nemezijan za Hispance kaže *gens ampla iacet trans ardua Calpes culmina* (*Cyn.* 251-252), jasno da govori iz perspektive Afrikanca.

² *Mox vestros meliore lyra memorare triumphos / accingar, divi fortissima pignora Cari*, etc. (*Cyn.* 64-65, etc.)

³ *Versu autem talis [Numerianus] fuisse praedicatur, ut omnes poetas sui temporis vicerit. Nam et cum Olympio Nemesiano contendit, qui Halieutica, Cynegetica et Nautica scripsit quique in omnibus coloniis illustratus emicuit.* (*Vopiscus, Carus, Numerianus et Carinus*, XI)

A slične su jezične i metričke karakteristike odlika i drugoga odvjetka Nemezijanove književnoga stvaralaštva – bukoljske poezije.

Četiri Nemezijanove ekloge usko su vezane za Vergilijev model, iako pokazuju i znatan utjecaj Kalpurnija Sikula.⁴ Štoviše, dugo su vremena (sve do u 19. stoljeće) činile jedinstven korpus sa sedam Kalpurnijevih bukoljskih pjesama. Kalpurnija se obično smješta u Neronovo doba, iako neki smatraju da je živio u razdoblju bliže Nemezijanu.

Unatoč postojećim modelima (književni postupci, struktura, epizode, motivi), pri pažljivu čitanju Nemezijanovih ekloga ne mogu se ne uočiti nova osjećajnost i novi pristupi. Druga ekloga, primjerice, prema nekima neuspjelo pokušaj prerade treće Kalpurnijeve, zapravo je ogledan primjer te izvornosti: Ida i Alkon, dva petnaestogodišnja dječaka, zaljubili su se u Donaku nakon što su je zajedno u vrtu obljubili te je sada pokušavaju pjesmom svaki za sebe pridobiti. Kad je, nadalje, riječ o jeziku i stilu, treba reći da, za razliku od Kalpurnija, čiji je jezik, uz rijetke iznimke, pod nepitnim utjecajem čistoće i jednostavnosti Vergilijeva stila, Nemezijan ipak donosi nešto nova, pokazujući se kao autor izražene elokvencije, istina, ne u tolikoj mjeri da dovode u pitanje karakter žanra, ali dovoljno da mu dade lagan retorički impuls. Konačno, zanimljivo je pogledati i koliko su i na kakav način ova tri autora davala mjesta politici u svojim pjesmama. Kad je, primjerice, riječ o tipičnom motivu pohvale caru, Vergilije ga ne razvija bez kontrapunkta. Tako nasuprot sreći Titira, koji zahvaljuje svojem »bogu«, stoji jadikovka Melibeja, koji je izgubio dom. Kalpurnijeva je pjesma u tom smislu mnogo jednostavnija te motiv pohvale caru ima dominantnu ulogu. Nemezijan pak, u skladu s vremenom u kojem živi, oslobađa pastoralnu vrstu »zagrljaja politike« i prenosi elemente pohvale caru iz javne u privatnu sferu. Nemezijan apoteozu cara zamjenjuje apoteozom Melibeja, pri čemu taj časni pastir i pjevač zacijelo predstavlja neku privatnu osobu.

Proučavatelji su rimske književnosti Nemezijana tradicionalno smatrali neoriginalnim pjesnikom, no novija kritika znade istaknuti njegov jedinstven odgovor na izazove vremena u kojem je živio.

U prvoj Nemezijanovoj eklozi mladić Timeta poziva starijega pastira Titira da mu pokaže svoju pjesničku vještinu. Titir se brani kako je za takve stvari već prestar. Osim toga, Timeta je nova zvijezda pastirske pjesme: njegov je talent pohvalio i sam Melibej. Kako je taj svima drag pastir i pjesnik nedavno umro, Titir poziva Timetu da Melibeju otpjeva pjesmu koju je urezao u koru trešnjina drveta. Mladić skromno ističe kako je Melibej zaslužio da o njemu i njegovim djelima pjevaju veliki Apolon i ostala božanstva, no ipak udovoljava Titirovoj želji i pristaje Melibeju u čast otpjevati pjesmu, koja doskora poprima oblik panegirika. Nemezijan je uzor za ovu eklogu našao u petoj Vergilijevoj bukolici (*Daphnis*) te u Teokritovim *Idilama* (I, VII). Činjenica da i Kalpurnije ima »svojega« Melibeja, kojega hvali kao

⁴ Za konkretne referencije v. Bilješke.

zagovornika i zaštitnika, glavni je dokaz za one istraživače koji su skloni Nemezijanove pastirske pjesme pripisati – Kalpurniju.

Druga ekloga govori o dvojici mladića, Idi i Alkonu, koji pjesmom nastoje odagnati tugu što im je zajednička ljubav, prekrasna Donaka, postala nedostupna, a sve otkako su je roditelji, primijetivši da je njezino druženje s momcima urodilo trudnoćom, zatvorili u kuću. Ova je ekloga modelirana prema drugoj i, osobito, trećoj Kalpurnijevoj pjesmi. Vergilijev je pak utjecaj (5. i 8. ekloga) vidljiv u strukturi pjesme: oba ljubavnika izgovaraju jednak broj stihova (po 33).

U trećoj eklozi trojica mladih pastira, Niktil, Mikon i Aminta, ugledaju Pana gdje spava u sjeni brijesta i ukradu mu sviralu, koja je visjela o obližnjoj grani, računajući kako bi na takvu instrumentu zacijelo mogli što god lijepo odsvirati. Neuspjelo sviranje međutim probudi Pana i on im, pomirljivo, odluči pjevati o bogu Bakhu, njegovu slavnu životu i nastanku vinove loze. Uzor je za ovu eklogu šesta Vergilijeva, gdje Silen, uhvaćen u snu, za kaznu pjeva pjesmu.

U posljednjoj Nemezijanovoj pastirskoj pjesmi mladići Licida i Mopso oplakuju bol zbog ljubavi koju im ne žele uzvratiti okrutni Jola i ništa manje nemilosrdna Meroja. U ovoj su pjesmi napose dojmljivi opisi seoskih slika i zvukova. Uz to, riječ je o jedinjoj Nemezijanovoj eklozi u kojoj se pojavljuje pripjev, što je opet izravan Vergilijev (8. ekloga) i, posredno, Teokritov utjecaj, a ne Kalpurnijev, čije pjesme ne poznaju refrena. Nakon uvoda u kojem se opisuju njihovi ljubavni jadi, pastiri naizmjenice pjevaju svaki po pet stihova, i tako pet puta, a kod svake se izmjenice ponavlja refren (ukupno 10 puta).

Napomena uz prijevod

Ovo je, koliko nam je poznato, prvi prijevod Nemezijanovih Ekloga na hrvatski. Prijevod je načinjen prema latinskom tekstu niže navedena Loebova izdanja. Pri izradi prijevoda i bilježaka u znatnoj smo se mjeri služili bilješkama i komentarima triju dolje citiranih izdanja. Povremeno smo konzultirali i engleski prijevod koji donosi Loebovo izdanje.

Bibliografija

Minor Latin poets: volume II. Loeb Classical Library, Cambridge, Massachusetts & London: Harvard University Press, 1982. * *Stace, Martial, Manilius, Lucilius Junior, Rutilius, Gratius Faliscus, Nemesianus et Calpurnius.* Paris: J. J. Dubochet, Garnier freres, libraires, 1851. * *Eclogues of Calpurnius Siculus and M. Aurelius Olympius Nemesianus.* London: Bell, 1887. * Michael von Albrecht. *Geschichte der römischen Literatur: von Andronicus bis Boëthius.* München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1994. * Gian Biagio Conte. *Letteratura latina: manuale storico dalle origini alla fine dell'impero romano.* Firenze: Le Monnier, 1987. * Heather J. Williams. *The Eclogues and Cynegetica of Nemesianus.* Leiden: E. J. Brill, 1986.

Marcus Aurelius Olimpyus Nemesianus

Eclogae

ECLOGA I

Timetas – Tityrus

Tim. Dum fiscella tibi fluviali, Tityre, iunco
textitur et raucis immunia rura cicadis,
incipi, si quod habes gracili sub harundine carmen
compositum. Nam te calamos inflare labello
Pan docuit versuque bonus tibi favit Apollo. 5

Incipe, dum salices haedi, dum gramina vaccae
detondent, viridique greges permitttere campo
dum ros et primis suadet clementia solis.

Tit. Hos annos canamque comam, vicine Timeta,
tu iuvenis carusque deis in carmina cogis? 10
Diximus et calamis versus cantavimus olim,
dum securi hilares aetas ludebat amores.

Nunc album caput et veneres tepuere sub annis,
iam mea ruricolae dependet fistula Fauno.

Te nunc rura sonant; nuper nam carmine victor
risisti calamos et dissona flamina Mopsi
iudice me. Mecum senior Meliboeus utrumque
audierat laudesque tuas sublime ferebat;

quem nunc emeritae permensum tempora vitae
secreti pars orbis habet mundusque piorum. 20

Quare age, si qua tibi Meliboei gratia vivit,
dicat honoratos praedulcis tibia manes.

Tim. Et parere decet iussis et grata iubentur.
Namque fuit dignus senior, quem carmine Phoebus
Pan calamis, fidibus Linus aut Oeagrius Orpheus
concinerent totque acta viri laudesque sonarent. 25

Sed quia tu nostrae laudem deposcis avenae,
accipe quae super haec cerasus, quam cernis ad amnem,
continet, inciso servans mea carmina libro.

Tit. Sic age; sed nobis ne vento garrula pinus
obstrepat, has ulmos potius fagosque petamus. 30

Tim. Hic cantare libet; virides nam subicit herbas
mollis ager lateque tacet nemus omne: quieti

Marko Aurelije Olimpije Nemezijan

Ekloge

I. EKLOGA

Timeta – Titir

Tim. Dok od rogoza riječnog, o Titire, košaru zgodnu
pleteš, dok još te polje od promuklih cvrčaka prosto,
počni imadeš li kakvu za tananu trstiku pjesmu
skladanu; naime tebe u sviralu puhati usnom
nauči Pan, a stihom te obdari dobri Apolon. 5

Počni, vrbovo lišće dok jarići, travu dok krave
brste, dok jutarnja rosa i prve sunčeve zrake
zovu pripustiti stada na pašnjake zelene, meke.

Tit. Godine ove i sijede, Timeta, susjede, kose,
mladiću, bozima drag, na pjevanje, sviranje tjeraš?
Zborio stihove jesam uz pratnju na svirali nekoć,
dok mi je bezbrižna dob o ljubavi pjevala sretnoj.

Sada mi glava je bijela, od godina ugasle strasti;
frula mi visi o klinu, u posvetu Faunu poljskom.

Danas odzvanjaju polja od tvoje slave: onomad
svladao pjesmom si Mopsa, ismijao svirku mu slabu,
sudio ja sam, a sa mnom obojicu stari Melibej
slušao bješe i tebe počastio hvalama silnim.

Sada pak nakon što na kraj prezasluzna dođe života
skriveni predio svijeta nastanjuje, blaženih nebo. 20

Zbog toga, ako zahvalnost Melibeju u tebi živi,
daj neka svirala slatka o prečasnoj zbori mu duši.

Tim. Valja mi naloge slušat, i mili su nalozi tvoji.
Starac je dostojan bio da skupa ga – pjevanjem Febo,
sviralom Pan, a kitarom Lin il' Eagrov Orfej –
uzdignu zajedno svi, i junačka njegova djela. 25

Ali, jer pohvalu išteš iz moje što dopire frule,
počuj što o tome piše na trešnjina drveta kori,
ondje kraj rijeke, u koju usječene moje su pjesme.

Tit. Deder, govori, no bor, što od vjetra postade brbljav,
da nas ometao ne bi, potražimo brijest ili bukvu. 30

Tim. Ovdje mi pjevati godi; ta travu za sjedenje pruža
mekano polje, a gaj tišinom je ispunjen cijeli:

adspice ut ecce procul decerpant gramina tauri.
 Omniparens aether et rerum causa, liquores, 35
 corporis et genetrix tellus, vitalis et aer,
 accipite hos cantus atque haec nostro Meliboeo
 mittite, si sentire datur post fata quietis.
 Nam si sublimes animae caelestia templa
 sidereasque colunt sedes mundoque fruuntur, 40
 tu nostros adverte modos, quos ipse benigno
 pectore fovisti, quos tu, Meliboee, probasti.
 Longa tibi cunctisque diu spectata senectus
 felicesque anni nostrique novissimus aevi
 circulus innocuae clausurunt tempora vitae. 45
 Nec minus hinc nobis gemitus lacrimaeque fuere
 quam si florentes mors invida carperet annos;
 nec tenuit tales communis causa querellas.
 »Heu, Meliboee, iaces mortali frigore segnissimus
 lege hominum, caelo dignus canente senecta 50
 concilioque deum. Plenum tibi ponderis aequi
 pectus erat. Tu ruricolum discernere lites
 adsueras, varias patiens mulcendo querellas.
 Sub te iuris amor, sub te reverentia iusti
 floruit, ambiguos signavit terminus agros. 55
 Blanda tibi vultu gravitas et mite serena
 fronte supercilium, sed pectus mitius ore.
 Tu calamos aptare labris et iungere cera
 hortatus duras docuisti fallere curas;
 nec segnem passus nobis marcere iuventam 60
 saepe dabas meritae non vilia praemia Musae.
 Saepe etiam senior, ne nos cantare pigeret,
 laetus Phoebea dixisti carmen avena.
 Felix o Meliboee, vale! Tibi frondis odorae
 munera dat lauros carpens ruralis Apollo; 65
 dant Fauni, quod quisque valet, de vite racemos,
 de messi culmos omnique ex arbore fruges;
 dat grandaeva Pales spumantia cymbia lacte,
 mella ferunt Nymphae, pictas dat Flora coronas:
 manibus hic supremus honos. Dant carmina Musae, 70
 carmina dant Musae, nos et modulamur avena:
 silvestris te nunc platanus, Meliboee, susurrat,
 te pinus; reboat te quicquid carminis Echo

pogledaj, gle, u daljini – i bikovi pasu u miru.
 Eteru, sve koji rađaš, i vodo što uzrok si svemu, 35
 zemljo, majčice tijela, i zrače, životna snago,
 pjesmu uzmite ovu, Melibeju nosite našem,
 ako je mrtvima dano da spokojni ćutjeti mogu.
 Ako zaista duše u nebeskom gore prostranstvu
 borave, imaju stan sred zvijezda, uživaju svemir, 40
 poslušaj stihove moje, Melibeju, što si ih brižno
 u srcu gajio svom, potvrdio mnogo da vrijede.
 Starost duboka tvoja, što svi joj se divljahu dugo,
 godine sretne i onaj u ljudskome posljednji vijeku
 krug – označiše kraj bezazlena tvoga života. 45
 Zbog toga ništa manje naricali, plakali nismo,
 nego da zlobna ti smrt baš najbolje godine uze;
 tužaljke ne spriječi ni to što svakomu jednom je mrijeti.
 »Jao, Melibeju, ležiš u smrtnoj hladnoći bez snage;
 zakon za ljude je takav, no starošću svojom si sijedom 50
 dostojan bogova, neba. Čvrstine ti pravedne srce
 vazda je prepuno bilo. U rasprama raznim seljaka,
 miritelj staložen, strpljiv, presuditi dobro si znao.
 Ljubav za pravo i pravdu za vodstva je cvjetala tvoga,
 spornoj su zemlji međaši označili granice jasne. 55
 Ugodna bješe ozbiljnost u pojavi tvojoj, na čelu
 vedrome obrva blaga, no srce od lica još blaže.
 Trski da priviknem usne i voskom da cjevčice spojim
 mene potaknuvši brige naučio varat si teške.
 Nisi dopustio meni da mlitava uvene mladost, 60
 već si mi nemalo Muzu, kad zasluži, znao nagradit.
 Često i pod stare dane, da pjevat ne dosadi meni,
 radosno pjevao ti si uz Febove svirale zvuke.
 Zbogom, Melibeju sretni! Apolon već seoski onaj
 darove, lovora nabrav, od mirisna daje ti lišća. 65
 Fauni prinose grožđe, koliko tko može, od trsa,
 slamu od kosidbe, plod od svakoga stabla po redu.
 Vjedra što pjene se mlijekom starovječna prinosi Pala,
 Nimfe ti donose med, a šarene vjenčiće Flora:
 zadnja za pokojne počast. A Muze ti prinose pjesme; 70
 pjesme ti prinose Muze, i mi ti sviramo frulu.
 Sada ti šapuće ime, Melibeju, šumska platana,
 šapuće bor, i svi što Eho ih iz šume vraća

respondet silvae; te nostra armenta loquuntur.
 Namque prius siccis phocae pascentur in arvis
 hirsutusque freto vivet leo, dulcia mella
 sudabunt taxi, confusis legibus anni
 messem tristis hiemps, aestas tractabit olivam,
 ante dabit flores autumnus, ver dabit uvas,
 quam taceat, Meliboee, tuas mea fistula laudes.«
Tit. Perge, puer, coeptumque tibi ne desere carmen.
 Nam sic dulce sonas, ut te placatus Apollo
 provehat et felix dominam perducatur in urbem.
 Iamque hic in silvis praesens tibi fama benignum
 stravit iter, rumpens livoris nubila pennis.
 Sed iam sol demittit equos de culmine mundi,
 flumineos suadens gregibus praebere liquores.

ECLOGA II

Idas – Alcon

Formosam Donacen puer Idas et puer Alcon
 ardebant rudibusque annis incensus uterque
 in Donaces venerem furiosa mente ruebant.
 Hanc, cum vicini flores in vallibus horti
 carperet et molli gremium compleret acantho,
 invasere simul venerisque imbutus uterque
 tum primum dulci carpebant gaudia furto.
 Hinc amor et pueris iam non puerilia vota:
 quis anni ter quinque † hiemes et cura iuventae.
 Sed postquam Donacen duri clausere parentes,
 quod non tam tenui filo de voce sonaret
 sollicitumque foret pinguis sonus, improba cervix
 suffususque rubor crebro venaeque tumentes,
 tum vero ardentis flammati pectoris aestus
 carminibus dulcique parant relevare querella;
 ambo aevo cantuque pares nec dispare forma,
 ambo genas leves, intonsi crinibus ambo.
 Atque haec sub platano maestis solatia casus
 alternant, Idas calamis et versibus Alcon.
I. »Quae colitis silvas, Dryades, quaeque antra, Napaeae,
 et quae marmoreo pede, Naiades, uda secatis
 litora purpureosque alitis per gramina flores:

glasovi o tebi bruje; i stoka nam zbori ti ime.
 Prije će tuljani morski na suhim poljanama pasti,
 grivati živjeti lav u moru, iz drveta tise
 slatki kapati med, pomiješat se godišnja doba,
 u zimu vršit se žetva, a masline brati se ljeti,
 prije će cvjetove jesen izroditi, proljeće grožđe,
 nego će svirala moja prešutjeti pohvale tebi.«
Tit. Nastavi s pjevanjem, momče, što započe nemoj ostavljat.
 Slatke proizvodiš zvuke, toliko da blagi Apolon
 odvodi tebe, milostiv, u grad te dovodi carski.
 Već ti je sadašnji glas ka slavi utabao stazu
 ovdje u šumama, jala raspršujuć krilima oblak.
 Ali s nebeskog vrhunca već silaze sunčeva kola,
 vrijeme je, po tome znamo, na rijeci napojiti stada.

II. EKLOGA

Ida – Alkon

Momčići Ida i Alkon za Donakom gorahu krasnom,
 nevini, zelene dobi, kad planuše jedan i drugi,
 mahnita srljahu srca u ljubav spram djevojke lijepe.
 Nju, dok brala je cvijeće u susjedne bašte dolini,
 mekani skupljala akant u skutove, sebi u krilo,
 momci saletješe skupa i, zaluden jedan i drugi,
 radosti Venere slatkom po prvi put okuse krađom.
 Odatle rodi se ljubav i nimalo dječaćke žudnje:
 ljetā dječacima petnaest, no jadi im muževni pravi.
 Ali, kad Donaku strogi zaključaše otac i mati,
 zato što glas joj od nježna u dubok se promijeni, težak,
 vrat joj se poružni bijeli, crvenjeti često se stade,
 počnu joj širit se vene – za uzbunu znakovi pravi,
 tada naumiše momci da pjesmom i tužaljkom slatkom
 plamteću ublaže strast što srca im obuže vruća:
 obadva starošću ravna i pjesmom, ravna ljepotom,
 obadva obraza glatkih, nestrižene obadva kose.
 Ida na svirali, Alkon u stisima, ispod platane,
 usudu žalosnu svojem pronalaze utjehu ovu.
I. » Dične stanovnice šuma, Drijade, i špiljā Napeje,
 i vi, Najade, što bijelim ko mramor stopalom mokre
 dubete žale i krasno u travnjaku gojite cvijeće:

dicite, quo Donacen prato, qua forte sub umbra inveniam, roseis stringentem lilia palmis? Nam mihi iam trini perierunt ordine soles, ex quo consueto Donacen exspecto sub antro. Interea, tamquam nostri solamen amoris hoc foret aut nostros posset medicare furores, nulla meae trinis tetigerunt gramina vaccae luciferis, nullo libarunt amne liquores; siccaque fetarum lambentes ubera matrum stant vituli et teneris mugitibus aera complent. Ipse ego nec iunco molli nec vimine lento perfecti calathos cogendi lactis in usus. Quid tibi, quae nosti, referam? Scis mille iuventas esse mihi, nosti numquam mea mulctra vacare. Ille ego sum, Donace, cui dulcia saepe dedisti oscula nec medios dubitasti rumpere cantus atque inter calamos errantia labra petisti. Heu, heu! Nulla meae tangit te cura salutis? Pallidior buxo violaeque simillimus erro. Omnes ecce cibos et nostri pocula Bacchi horreo nec placido memini concedere somno. Te sine, vae misero, mihi lilia fusca videntur pallentesque rosae nec dulce rubens hyacinthus, nullos nec myrtus nec laurus spirat odores. At si tu venias, et candida lilia fient purpureaeque rosae, et dulce rubens hyacinthus; tunc mihi cum myrto laurus spirabit odores. Nam dum Pallas amat turgentes unguine bacas, dum Bacchus vites, Deo sata, poma Priapus, pascua laeta Pales, Idas te diligit unam.« Haec Idas calamis. Tu, quae responderit Alcon versu, Phoebe, refer: sunt curae carmina Phoebos. A. »O montana Pales, o pastoralis Apollo, et nemorum Silvane potens, et nostra Dione, quae iuga celsa tenes Erycis, cui cura iugales concupitus hominum totis conectere saeculis: Quid merui? Cur me Donace formosa relinquit? Munera namque dedi, noster quae non dedit Idas, vocalem longos quae ducit aedona cantus; quae licet interdum, contexto vimine clausae	25 30 35 40 45 50 55 60
--	--

na kojoj livadi, kaž'te, pod kojom može bit sjenom naći ću Donaku rukom gdje ljiljane rumenom trga? Tri su mi naime dana u nizu prohujala cijela otkako Donaku čekam, ko obično, u našoj špilji. Otada, kao da to je za utjehu ljubavi mojoj, kao da može mi to uzburkalu liječiti strast, tri već jutra mi krave dotaknule nisu se trave, niti su uzele gutljaj iz ikojeg potoka, rijeke. Suha majki vimena oblizuje stojeći telad, mukanje njihovo nježno sad uzduhom svuda se širi. Ni ja od rogoza meka, savitljiva niti od pruća, košaru ispleo nisam da u njoj se zgrušava mlijeko. Zašto da kazujem ono što dobro je poznato tebi? Tisuću junica znadeš da imam i muzem ih stalno. Ja sam, Donako, onaj kom poljupce često si slatke davala, pjevanja usred oklijevala omest me nisi vrebajuć drhtave moje što lutahu sviralom usne. Jao! Zar nimalo nije do mojega stalo ti zdravlja? Bljeđi od šimšira lutam i ljubici potpuno sličan. Pogledaj, od svake hrane i vrčeva našega Bakha zazirem, nije me briga prepustiti mirnu se sanku. Bez tebe jadniku meni izgledaju ljiljani crni, ruže su blijede, a zumbul rumenilo izgubi slatko, nikakvim mirisom više ne odišu mirta ni lovor. Ako pak dođeš mi ti, i ljiljani postat će bijeli, ruže crvene, a zumbul rumenilo vratit će slatko; tada će mirisom opet mi odisat lovor i mirta. Dok Palada od ulja nabreknule bobice voli, trsove Bakho, a žito Demetra, plodove Prijap, bogate pašnjake Pala, svom Idi jedina ti si.« Tako na svirali Ida, a stihom što uzvratil Alkon, Febe, kazuj nam sada: ta Febu su pjesme na brigu. A. »Pastirski Apolone, o planinska božice Palo, gajeva vladaru silni, o Silvane, naša Diono, koja 'no svetinju imaš na Erikso stijeni i kojoj oduvijek briga je bila u ljubavi spajati ljude: što li sam skrivio? Zašto me Donaka ostavi lijepa? Njoj sam darove dao što ni naš ih ne dade Ida, predivna glasa slavuja, bez prestanka koji joj pjeva; premda ponekad znade, kad pletenim zaprta šibljem	25 30 35 40 45 50 55 60
---	--

cum parvae patuere fores, ceu libera ferri
 norit et agrestes inter volitare volucres,
 scit rursus remeare domum tectumque subire,
 viminis et caveam totis praeponere silvis. 65
 Praeterea tenerum leporem geminasque palumbes
 nuper, quae potui, silvarum praemia misi.
 Et post haec, Donace, nostros contemnis amores?
 Forsitan indignum ducis, quod rusticus Alcon 70
 te peream, qui mane boves in pascua duco.
 Di pecorum pavere greges, formosus Apollo,
 Pan doctus, Fauni vates et pulcher Adonis.
 Quin etiam fontis speculo me mane notavi,
 nondum purpureos Phoebus cum tolleret ortus 75
 nec tremulum liquidis lumen splendet in undis:
 quod vidi, nulla tegimur lanugine malas;
 pascimus et crinem; nostro formosior Ida
 dicor, et hoc ipsum mihi tu iurare solebas,
 purpureas laudando genas et lactea colla 80
 atque hilares oculos et formam puberis aevi.
 Nec sumus indocti calamis: cantamus avena,
 qua divi cecinere prius, qua dulce locutus
 Tityrus e silvis dominam pervenit in urbem.
 Nos quoque te propter, Donace, cantabimur urbi, 85
 si modo coniferas inter viburna cupressos
 atque inter pinus corylum frondescere fas est.«
 Sic pueri Donacen toto sub sole canebant,
 frigidus e silvis donec descendere suasit
 Hesperus et stabulis pastos inducere tauros. 90

ECLOGA III

Bacchus

Nyctilus atque Micon nec non et pulcher Amyntas
 torrentem patula vitabant ilice solem,
 cum Pan venatu fessus recubare sub ulmo
 coeperat et somno laxatus sumere vires;
 quem super ex tereti pendebat fistula ramo. 5
 Hanc pueri, tamquam praedem pro carmine possent
 sumere fasque esset calamos tractare deorum,

otvore mala se vrata, izletjeti slobodnu nalik,
 poljskim se jatima ptica pridružiti, letjeti s njima, 65
 vratiti umije se kući i pod krov unići natrag,
 jer mu je pleteni kavez od šume miliji svake.
 Uz to, mlada joj zeca i dvije golubice netom
 poslah, najbolji plijen od šuma što dobiti mogah.
 Donako, i nakon toga zar ljubav prezireš moju?
 Možda nedostojnim držiš što nezgrapni za tobom gine 70
 Alkon – ja, koji jutrom na ispašu goveda gonim.
 Stada znali su pasti i bogovi: lijepi Apolon,
 okretni Pan, i proročki Fauni, i Adonis krasni.
 Štoviše, ugledah sebe u zrcalu izvora jutros,
 kako još Febo ne bješe crvenkastu digao glavu, 75
 niti se drhtavo sunce na vodi svjetlucalo bistroj.
 Vidjeh obraze moje da dlačice prekrile nisu;
 puštam kosu da raste; od Ide sam našega ljepši –
 kažu, a znao si i sam na isto prisegnuti meni 80
 dok si obraze sjajne i vrat mi hvalio mliječni,
 k tome radosne oči i izgled muževan pravi.
 Nisam ni s trstikom nevješt: na svirali sviram ja sada,
 nekoč gdje pjevahu bozi, gdje slatko je zborio Titir
 prije no iz ove šume do carskog se vinuo grada.
 Zbog tebe, Donako, grad će i o meni pjevati jednom, 85
 bude li slobodno samo da između udike listā
 čempres što češere nosi te između borova lješnjak.«
 Tako pjevahu momci o Donaki cijeloga dana,
 dok ih studena večer ne ponuka šumu napustit,
 bikove u staje uvest kad napasli dobro se jesu. 90

III. EKLOGA

Bakho

Niktil, Mikon i lijepi Aminta zajedno s njima
 zaklon od pripeke silne pod širokim tražahu cerom,
 kadli zalegne Pan pod brijestom, iscrpljen lovom,
 kako bi okrijepljen snom povratio prijašnju snagu; 5
 svirala poviše njega na vitkoj je visjela grani.
 Nju ukradoše momci da jamstvo im bude za pjesmu,
 ko da se pristoji ikom na trstici svirat božanskoj.

invadunt furto; sed nec resonare canorem
 fistula quem suerat nec vult contexere carmen,
 sed pro carminibus male dissona sibila reddit, 10
 cum Pan excussus sonitu stridentis avenae
 iamque videns »Pueri, si carmina poscitis« inquit,
 »ipse canam: nulli fas est inflare cicutas,
 quas ego Maenaliis cera coniungo sub antris.
 Iamque ortus, Lenaeae, tuos et semina vitis 15
 ordine detexam: debemus carmina Baccho.«
 Haec fatus coepit calamis sic montivagus Pan:
 »Te cano, qui gravidis hederata fronte corymbis
 vitea sarta plicas quique udo palmite tigres 20
 ducis odoratis perfusus colla capillis,
 vera Iovis proles; nam cum post sidera caeli
 sola Iovem Semele vidit Iovis ora professum,
 hunc pater omnipotens, venturi providus aevi,
 pertulit et iusto produxit tempore partus.
 Hunc Nymphae Faunisque senes Satyrique procaces, 25
 nosque etiam Nysae viridi nutrimus in antro.
 Quin et Silenus parvum veteranus alumnum
 aut gremio fovet aut resupinis sustinet ulnis,
 evocat aut risum digito motu quietem
 allicit aut tremulis quassat crepitacula palmis. 30
 Cui deus arridens horrentes pectore setas
 vellicat aut digitis aures adstringit acutas
 applauditve manu mutilum caput aut breve mentum
 et simas tenero collidit pollice nares.
 Interea pueri florescit pube iuventus 35
 flavaque maturo tumuerunt tempora cornu.
 Tum primum laetas extendit pampinus uvas:
 mirantur Satyri frondes et poma Lyaei.
 Tum deus 'O Satyri, maturos carpente fetus'
 dixit 'et ignotos primi calcate racemos.' 40
 Vix haec ediderat, decerpunt vitibus uvas
 et portant calathis celerique elidere planta
 concava saxa super properant: vindemia fervet
 collibus in summis, crebro pede rumpitur uva
 nudaque purpureo sparguntur pectora musto. 45
 Tum Satyri, lasciva cohors, sibi pocula quisque
 obvia corripiunt: quae fors dedit, arripit usus.

Svirala neće, međutim, da zvukove ispušta krasne,
 ono što inače čini, ne želi im isplesti pjesmu,
 nego umjesto pjesme proizvodi piskanje ružno. 10
 Tada prenu se Pan od škripava frulina zvuka,
 vidjev ih, reče: »Dječaci, do pjesama ako je vama,
 pjevati sam ću: ta nitko u kukute puhati ne smije,
 koje žučkastim voskom u špiljama menalskim spajam.
 Sada ću, Leneju, redom rođenje opjevat tvoje, 15
 nastanak trsa također: ta pjevati dužni smo Bakhu.«
 Rekavši započe Pan, po brdima skitač, na fruli:
 »O tebi pjevam što čelo ti bršljana grozdovi teški,
 vijenci lozovi rese, što mladicom tigrove mokrom
 vodiš, dok mirisa puna po vratu ti spušta se kosa, 20
 potomče Jupitrov pravi. Jer, upozna pošto Semela,
 jedina, poslije zvijezdā, to istinsko Jupitra lice,
 njega svemogućí otac, za buduće vjekove skrban,
 nosio bješe, u pravo za porod ga rodio vrijeme.
 Nimfe i Fauni starci te objiesni, divlji Satiri 25
 sa mnoom odgajahu njega u pećini onoj u Nizi.
 Štoviše Silen veteran također dojenče malo
 mazi u krilu il' brižno u naručju toplu ga drži,
 prstom mu potiče smijeh il' ljuljanjem njega na spokoj
 mami, il' drhtavom rukom čegrtaljku lagano trese. 30
 Bog se osmjehuje njemu dok s prsa mu stršave dlake
 čupa il' prstima starca za šiljaste poteže uši,
 ili ga ručicom tapša po čeli i malenoj bradi,
 ili mu prčasti nos pak nježnim palčićem štipa.
 S vremenom mladost dječaku procvjeta u muževnoj dobi, 35
 sljepoočnice žute od rogova nabreknu snažnih.
 Prvi put mladica loze tad obilno grožđe donese:
 čude se lišću Satiri i plodu se Lijeja dive.
 Tada ih naputi bog: 'Satiri, plodove zrele
 berite, budite prvi što neznane grozdove gaze.' 40
 Jedva je kazao to, već s trsova trgaju grožđe,
 meću u košare, nose, i žure se tabanom hitrim
 gnječit na kamenju šupljem: u punome jeku je berba
 na vrh brežuljaka, grožđe od silna gaženja puca,
 purpurni pri tome mošt po golim već prsima prska. 45
 Tada besramna četa, Satiri, pehare grabe,
 kako se nađu pred kime, što usud im poda, to uzmu.

Cantharon hic retinet, cornu bibit alter adunco,
 concavat ille manus palmasque in pocula vertit,
 pronus at ille lacu bibit et crepitantibus haurit 50
 musta labris; alius vocalia cymbala mergit
 atque alius latices pressis resupinus ab uvis
 excipit; at potus (saliens liquor ore resultat)
 evomit, inque umeros et pectora defluit umor.
 Omnia ludus habet cantusque chorique licentes; 55
 et venerem iam vina movent: raptantur amantes
 concubitu Satyri fugientes iungere Nymphas
 iamiamque elapsas hic crine, hic veste retentat.
 Tum primum roseo Silenus cymbia musto
 plena senex avide non aequis viribus hausit. 60
 Ex illo venas inflatus nectare dulci
 hesternoque gravis semper ridetur Iaccho.
 Quin etiam deus ille, deus Iove prosatus ipso,
 et plantis uvas premit et de vitibus hastas
 integit et lynxi praebet cratera bibenti.« 65
 Haec Pan Maenalia pueros in valle docebat,
 sparsas donec oves campo conducere in unum
 nox iubet, uberibus suadens siccare fluorem
 lactis et in niveas adstrictum cogere glebas.

ECLOGA IV

Lycidas – Mopsus

Populea Lycidas nec non et Mopsus in umbra,
 pastores, calamis ac versu doctus uterque
 nec triviale sonans, proprios cantabat amores.
 Nam Mopso Meroe, Lycidae crinitus Iollas 5
 ignis erat; parilisque furor de dispare sexu
 cogeat trepidos totis discurrere silvis.
 Hos puer ac Meroe multum lusere furentes,
 dum modo condictas vitant in vallibus ulmos,
 nunc fagos placitas fugiunt promissaque fallunt 10
 antra nec est animus solitos alludere fontes.
 Cum tandem fessi, quos dirus adederat ignis,
 sic sua desertis nudarunt vulnera silvis
 inque vicem dulces cantu luxere querellas.

Ovaj iz vrčine pije, a drugi iz svinuta roga,
 onaj udubljuje šake i pehar od dlanova pravi;
 jedan pak ravno iz kace, dok nagnut je, usnama srče 50
 mošt, dok cimbele zvučne u vino uranja drugi;
 onaj pak nauznak leži i sok iz zgnječena grožđa
 hvata; kad napi se tako (već vino iz usta se vraća),
 povraća, sve mu se slijeva po plećima, prsima cijedi.
 Maha preuzima igra, i pjesma, i plesovi divlji; 55
 strasti već uzburka vino: od ljubavi ludi Satiri
 požele s Nimfama leći što pobjeći od njih bi htjele,
 ali ih uhvate, jedan za haljinu, drugi za kosu.
 Prvi put purpurna mošta peharčiče prepune starac
 iskapi pohlepno Silan sa snagom od ostalih manjom. 60
 Otada uvijek, kad vene od slatka se nektara nadmu,
 težak od Jakha od jučer na smijanje potiče svakog.
 Štoviše, i onaj bog, od Jupitra samoga rođen,
 grozdove stopalom gnječi, od lozova drveta štape
 omata, podaje piti iz golema kratera risu.« 65
 Tako je učio Pan u menalskoj momke dolini,
 dok ih ne prisili noć da po polju rasute ovce
 prikupe, iscijede potom iz nabreklih mlijeko vimena,
 kako bi stvrdlo se, stislo u grudice bijeloga sira.

IV. EKLOGA

Licida – Mopso

Licida, i drug mu Mopso, pastiri, u jablana sjeni,
 okretan jedan i drugi na svirali, tako i stihom,
 nimalo zvučeći prosto o strastima pjevahu svojim.
 Paljaše Meroja Mopso, dugokosi Licidu Jola, 5
 mahnitost tjeraše ista spram osoba drukčijeg roda
 trčati nemirne svuda po šumama amo i tamo.
 Strastvene varahu momke i dječak i Meroja silno:
 čas izbjegavaju susret što uglavljen bješe kod briješta,
 sada pak bježe od bukve, u špilju ne dolaze potom, 10
 niti ih volja kod vrela po navadi zabavu ganjat.
 Konačno, umorni posve i plamenom satrani strašnim,
 za pustu šumu ovako ogolješe ožiljke svoje,
 naizmjenice slatke kazivahu tužaljke pjesmom.

<i>M.</i> Immitis Meroe rapidisque fugacior Euris, cur nostros calamos, cur pastoralia vitas carmina? Quemve effugis? Quae me tibi gloria victo? Quid vultu mentem premis ac spem fronte serenas? Tandem, dura, nega: possum non velle negantem. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	15
<i>L.</i> Respice me tandem, puer o crudelis Iolla. Non hoc semper eris: perdunt et gramina flores, perdit spina rosas nec semper lilia candent nec longum tenet uva comas nec populus umbras: donum forma breve est nec se quod commodet annis. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	20
<i>M.</i> Cervam marem sequitur, taurum formosa iuvenca, et Venerem sensere lupae, sensere leaenae et genus aereum volucres et squamea turba et montes silvaeque, suos habet arbor amores: tu tamen una fugis, miserum tu prodixi amantem. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	25
<i>L.</i> Omnia tempus alit, tempus rapit: usus in arto est. Ver erat, et vitulos vidi sub matribus istos, qui nunc pro nivea coiere in cornua vacca. Et tibi iam tumidae nares et fortia colla, et tibi bis denis numerantur messibus anni. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	30
<i>M.</i> Huc, Meroe formosa, veni: vocat aestus in umbram. Iam pecudes subiere nemus, iam nulla canoro guttore cantat avis, torto non squamea tractu signat humum serpens: solus cano. Me sonat omnis silva, nec aestivis cantu concedo cicadis. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	35
<i>L.</i> Tu quoque, saepe puer, niveum ne perde colorem sole sub hoc: solet hic lucentes urere malas. Hic age pampinea mecum requiesce sub umbra: hic tibi lene fluens fons murmurat, hic et ab ulmis purpureae fetis dependent vitibus uvae. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	40
<i>M.</i> Qui tulerit Meroes fastidia lenta superbae, Sithonias feret ille nives Libyaeque calorem, Nerinas potabit aquas taxique nocentis non metuet sucos, Sardorum gramina vincet	45
	50

<i>M.</i> Hitrija, Merojo kruta, od istočnih vjetrova brzih, zašto sviralu moju izbjegavaš, pastirske pjesme? Komu li bježiš? Zar slavu nada mnomo pobjeda nosi? Licem zar prikriješ misli, a čelom pokazuješ nadu? Barem me, okrutna, odbij; odustao možda bih tako. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	15
<i>L.</i> Pogledaj napokon mene, o surovi dječace Jola. Pojava nije ti vječna: i livade izgube cvijeće, ružičnjak izgubi ruže, ne bijele se ljiljani vječno, dugo ne ostaje lišće ni trsu, ni jablanu sjena: kratak ljepota je dar, i godine sklone mu nisu. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	20
<i>M.</i> Košuta mužjaka slijedi, a junica prekrasna bika; Venera vučici dođe, i lavici dođe također, pticama, jatu nebeskom, i ljuskavoj družini morskoj, šumi, planini; i stabla za ljubavi vežu se svoje: izmičeš jedino ti, tko voli te izdan je – jadnik. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	25
<i>L.</i> Vrijeme hrana je svemu – i propast: užitak je kratak. Proljeće bješe i telce pod majkama malene vidjeh: sada već zbog bijele krave ukrštaju rogove oštre. I tebi vrat je sve jači, a nosnice natekle posve, i tebi dvaput po deset po žetvama broji se ljeta. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	30
<i>M.</i> Ovamo, Merojo lijepa, ta žega je, dođi u sjenu, stoka već pobježe u gaj, nijedna ptičica više iz grla ne pjeva krasno, nit gmizanjem ljuskava zmija zavojit ostavlja trag u zemlji: usamljen pjevam. Od mene ori se šuma, ni cvrčcima ne dajem prednost. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	35
<i>L.</i> I ti, okrutni momče, da boju ne uništiš snježnu na suncu, pazi, jer znade oprljiti obraze sjajne. Ovdje, der, počini sa mnomo u sjeni vinove loze, ovdje izvor ti blagi žubori, i s brijestova ovdje purpurni grozdovi vise na lozovim granama rodnim. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	40
<i>M.</i> Onaj što podnijeti može ravnodušne Meroje prijezir, mećavu taj će izdržat sitonijsku, libijsku žegu, Nereja vodu će piti, i tisova drveta štetna sokova bojat se neće, savladat sardinijsku travu,	45
	50

et iuga Marmaricos coget sua ferre leones. Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	55
<i>L.</i> Quisquis amat pueros, ferro praecordia duret, nil properet discatque diu patienter amare prudentesque animos teneris non spernat in annis, perferat et fastus. Sic olim gaudia sumet, si modo sollicitos aliquis deus audit amantes.	60
Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas. <i>M.</i> Quid prodest, quod me pagani mater Amyntae ter vittis, ter fronde sacra, ter ture vapore, incendens vivo crepitantes sulphure lauros, lustravit cineresque aversa effudit in amnem, cum sic in Meroen totis miser ignibus urar?	65
Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas. <i>L.</i> Haec eadem nobis quoque versicoloria fila et mille ignotas Mycale circumtulit herbas; cantavit, quo luna tumet, quo rumpitur anguis, quo currunt scopuli, migrant sata, vellitur arbor. Plus tamen ecce meus, plus est formosus Iollas.	70
Cantet, amat quod quisque: levant et carmina curas.	

jaram da teški mu nose marmaričke lave upregnut. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	55
<i>L.</i> Svaki što ljubi dječake nek željezom otvrdne srce, neka se ništa ne žuri, nek strpljivo nauči ljubiti, neka ne prezire mudrost za nježnih godina svojih, neka podnese i prijezir, i jednom će pronaći sreću, postoji neki li bog što nesretno ljubeće sluša.	60
Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli. <i>M.</i> Kakva je korist od toga što Aminte seljana mati triput me vrpčama, triput od listova vjenčićem svetim, triput me tamjanom, lovor dok paljaše sumporom živim, očisti, okrene glavu i pepeo prospe u rijeku, kada za Merojom, jadan, tolikim izgaram žarom?	65
Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli. <i>L.</i> Ista hodaše žena oko mene Mikala noseć trake svakakvih boja i tisuću neznanih trava; čaraše tako da mjesec poveća se, raspukne zmija, kamenje trči i usjev se premjesti, čupa se stablo. Za mene, unatoč svemu, još ljepši je, zgodniji Jola. Svaki nek ljubav si pjeva: i pjesme ublažuju boli.	70

BILJEŠKE

I.

T. Kako je sastavni dio ove ekloge i posmrtna tužaljka za Melibejem, u nekim izdanjima stoji naslov *Epiphunus / Epifunus* (mješovita tvorenica od *ἐπί* i *funus*), odnosno *Ἐπιτάφιος*. 1-2. Usp. Verg. *Ecl.* X, 71: *dum sedet et gracili fiscellam textit hibisco* i Calp. Sic. *Ecl.* III, 68-69: *sed mihi nec gracilis sine te fiscella salicto / textitur*. Usp. Verg. *Ecl.* II, 12-13: *At mecum raucis, tua dum vestigia lustro, / sole sub ardentibus resonant arbusta cicadis*. 5. Usp. Verg. *Ecl.* II, 32-33: *Pan primum calamos cera coniungere pluris / instituit*. 14. Bio je običaj da oni koji su se prestali baviti određenom vještinom, svoj alat (u ovom slučaju sviralu) posvete bogu. 16. Za razliku od Nemezijanova, Vergilijev je Mopso bio vrstan pjesnik. 25. Lin je sin boga Apolona i muze Kaliope (ili Uranije), navodno učitelj mladoga Herakla. Orfej je također Apolonov i Kaliopin sin, Linov brat, no, prema drugoj inačici mita, Orfej je otac trački kralj Eagar. 30. Usp. Verg. *Ecl.* VIII, 22-23: *Maenalus argutumque nemus pinosque loquentis / semper habet; semper pastorum ille audit amores*. 35. Sve je prilika da *aether* (od grč. *αἴθω* – »paliti«, »gorjeti«) ovdje stoji u značenju »vatra« (kao prvi od četiriju elemenata koje pjesnik zaziva); usp. Cic. *N. D.* II, 41: *et quidem reliqua astra, quae orientur in ardore caelesti, qui aether vel caelum nominatur*. 53. Pokraćivanje završnoga -ō u gerundu: *mulcendō*; usp. *laudandō* (II, 80); također u ind. prez. *exspectō* (II, 26), *horreō* (II, 43), *coniungō* (III, 14), *canō* (III, 18 i IV, 41) i *concedō* (IV, 42); i dok *horreō* i *canō* nisu u neskladu s uzusima pjesnika klasičnoga doba, ostalo su – metričke inovacije, što je jedan od argumenata da Nemezijanove ekloge ne treba pripisivati Kalpurniju, jer ovaj u svojih sedam ekloga takvih inovacija nema. 64. *Felix* se ovdje rabi kao epitet za nedavno preminulu osobu, usp. grč. *μακαρίτης*. 68. Pales je starorimski bog (poslije se javlja kao božica, Pala) pastira i stočara, veoma drevna kulta (*grandaeva Pales*). Za drugi dio stiha usp. Verg. *Aen.* III, 66: *inferimus tepido spumantia cymbia lacte*. 70. Pogrebni su obredi posljednja čast koja se iskazuje pokojnicima. 75-80. Tzv. *affirmatio ἀπό τοῦ ἀδυνάτου* česta je u pjesnika; pored toga, ovi stihovi vjerno oponašaju Vergilijev model; usp. Verg. *Ecl.* I, 59-63: *Ante leves ergo pascentur in aethere cervi / et freta destituent nudos in litore pisces, / ante pererratis amborum finibus exsul / aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim, / quam nostro illius labatur pectore vultus*. 81. Ovdje se ne misli na konkretnu Timetinu pjesmu, nego na njegovo pjevanje općenito. 83. *Domina urbs = Roma*; usp. II, 84: *Tityrus e silvis dominam pervenit in urbem*. 84-85. Dio ovih dvaju stihova preuzet je od Stacija; usp. Stat. *Theb.* XII, 812-813: *Iam certe praesens tibi Fama benignum / stravit iter*.

II.

1-2. Usp. Calp. Sic. *Ecl.* II, 1: *Intactam Crotalen puer Astacus et puer Ida* i Verg. *Ecl.* II, 1: *Formosum pastor Corydon ardebat Alexin*. 9. Zrelo, muževno doba trajanja

lo je od dvadesete do četrdesete godine. 11-13. Navedene tjelesne promjene tradicionalni su znakovi trudnoće (tzv. *signa graviditatis*). 16. Usp. Verg. *Ecl.* VII, 4-5: *ambo florentes aetatibus, Arcades ambo; / et cantare pares, et respondere parati*. 20. Napeje (od grč. *νάπη* – »šumovita dolina«) su nimfe šumskih dolina. 28. U pjesništvu te u prozi srebrnoga doba glagol *medicare* rabi se u značenju klasičnoga *mederi*. 35-36. Usp. Calp. Sic. *Ecl.* III, 65-66: *Quid tibi quae nosti referam? Scis, optima Phylli, / quam numerosa meis siccetur bucula mulctris*. 37-39. Ovi su stihovi gotovo bez razlike preuzeti od Kalpurnija; usp. III, 55-58: *Ille ego sum Lycidas, quo te cantante solebas / dicere felicem, cui dulcia saepe dedisti / oscula nec medios dubitasti rumpere cantus / atque inter calamos errantia labra petisti*. 44-49. Među ovim stihovima dva su gotovo do riječi preuzeta od Klapurnija (44. i 47), dok ostali oponašaju njegov model; usp. III, 51-54: *Te sine, vae misero, mihi lilia nigra videntur / nec sapiunt fontes et acescunt vina bibenti. / At si tu venias, et candida lilia fient / et sapient fontes et dulcia vina bibentur*. 48. Hijat: *rosae, et*. 50. Masline (*turgentes unguine baccae*) su bile posvećene Minervi. 51. *Deō = Δηώ = Δημήτηρ*. 55. Božica pastira Pala ovdje ima pridjev *montana* jer su se brdski pašnjaci nazivali *montes*. Apolon je pak nazvan *pastoralis* jer je kao pastir u Tesaliji čuvao Admetova stada. 56. Diona je Venerina mati, no ovdje to ime označava samu Veneru; prema znamenitom njezinu hramu na sicilijanskom brdu Eriksu dobila je naziv *Erycina*. 70. *Forsitan* s indikativom ponekad se javlja u pjesnika i kasnijih autora. Pazi: *ducis* s kratkim u. 72. Usp. Tib. II, 3, 11: *Pavit et Admeti tauros formosus Apollo*. 73. Uz *doctus* valja domisliti *calamis ac versu*, kao u IV, 2: *pastores, calamis ac versu doctus uterque*. Faun bijaše sin Pika, boga vračanja; odatle *Fauni vates*. 78-79. Usp. Calp. Sic. *Ecl.* III, 61-62: *Quem sequeris? Quem, Phylli, fugis? Formosior illo / dicor, et hoc ipsum mihi tu iurare solebas* (79. stih identičan je 62. Kalpurnijevu). 84. *Tityrus* je Vergilije; usp. Calp. Sic. *Ecl.* IV, 161: *Tityron e silvis dominam deduxit in urbem*. 85. Usp. Ov. *Am.* I, 3, 25: *Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem*. 86. Usp. Verg. *Ecl.* I, 25: *quantum lenta solent inter viburna cupressi*. 87-89. Usporedi završetak öeste Vergilijeve ekloge; Verg. *Ecl.* VI, 84-87: *ille canit (pulsae referunt ad sidera valles), / cogere donec ovis stabulis numerumque referre / iussit et invito processit Vesper Olympo*.

III.

T. S obzirom na to da je Bakho predmet, ne izvodač pjesme, u nekim izdanjima stoji naslov *Pan*. 14. Menal je planina u Arkadiji posvećena Panu; usp. Verg. *Ecl.* VIII, 22: *Incipe Maenaios mecum, mea tibia, versus*. 15. Lenej je pridjev boga Bakha. 16. Vino potiče na pjevanje, tj. nadahnjuje pjesme; odatle *debemus carmina Baccho*. 18. Usporedi Tibulov opis Bakha; Tib. I, 7, 45: *Sed varii flores et frons redimita corymbis*. 19. Lozova mladica je mokra jer je natopljena vinom; usp. Stat. *Theb.* IV, 658: *uda mero lambunt retinacula tigres*. 21-24. Jupiter se zaljubio u prelijepu Semelu, kćer tebanksoga kralja Kadma. Kako bi je zaveo, obećao joj je ispuniti svaku želju. Na savjet ljubomorne i lukave Junone, prerusene u dadilju, Semela

poželi vidjeti pravo Jupiterovo lice – lice gospodara gromova, a koje su dotad mogle vidjeti samo zvijezde (*sidera caeli*), tj. nebesnici. Želeći zadiviti Semelu, Jupiter se odveć zanio bacajući munje s neba na zemlju. Jedna je munja slučajno pogodila Kadmovu palaču: u nastalu požaru Semela u strahu rodi nedonošče i umre. Prijevremeno rođena sina Dioniza Jupiter je spasio tako što ga je tijekom požara zaštitio gustim bršljanom, a potom ga dao ušiti u svoje bedro kako bi se dijete do kraja razvilo i, u pravo vrijeme, ponovno rodilo. Istih se događaja dotiče Nemezijan i u spjevu »O lovu«; usp. Nemes. *Cyn.* 16-20: *iam cecinit? Quis non Semelen ignemque iugalem / letalemque simul novit de paelicis aestu? / Quis magno recreata tacet cunabula Baccho, / ut pater omnipotens maternos reddere menses / dignatus iusti complevit tempora partus?* 26. Niza je prema jednima bila u Arabiji (Arabia Felix), prema drugima u Indiji. 33. Jedni smatraju da *mutilum caput* označava čelavu glavu, dok drugi drže da je riječ glavi na kojoj su kratki, podrezani rogovi. 38. Lijej je pridjevak boga Bakha. 49. Usp. Prop. IV, 9, 36: *et cava succepto flumine palma sat est.* 56-57. Usp. Hor. *Carm.* III, 18, 1, gdje se za Fauna kaže da je *Nympharum fugientum amator.* 60. Silen nije mogao popiti onoliko koliko drugi (Satiri); odatle *non aequis viribus*; usp. Nemes. *Cyn.* 182-184: *His (sc. catulis) leporem prae-mitte manu, non viribus aequis / nec cursus virtute parem, sed tarda trahentem / membra, queant iam nunc faciles ut sumere praedas.* 61-62. Jakho (od grč. *ιακχάζω* – »klicati«) je kultno ime boga Bakha u eleuzinskim misterijama; ovdje metoni-mijski znači »vino«, ili čak »pijanka«; usp. Verg. *Ecl.* VI, 14-15: *Silenum pueri somno videre iacentem, / inflatum hesterno venas, ut semper, Iaccho.* 63. Misli se na boga Bakha. 64-65. Bakhov štap – tirs (*thyrsus*), bio je ovijen bršljanom i lozovim lišćem. Slike i kipovi često prikazuju Bakha s tirtzom u ruci i/ili u društvu kakve divlje mačke (npr. mramorni kip *Dioniza s tirtzom i panterom*, iz Trogira, isklesan u 2. stoljeću, koji se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu). 69. Sir se pravio prije izlaska odnosno poslije zalaska sunca.

IV.

T. Ovu eklogu, zbog njezina sadržaja, neki priređivači naslovljuju *Eros*. 7-10. Svjesni svoje nadmoći u odnosu na ludo zaljubljene Mopsa i Licidu, Meroja se i Jola s njima nadasve okrutno poigravaju, dogovarajući ljubavne sastanke na koje uopće ne kane doći. 17. Usp. Verg. *Aen.* IV, 477: *consilium vultu tegit ac spem fronte serenat.* 19. Uzore za upotrebu pripjeva (refrena) valja tražiti u Teokritu (*Idyll.* I i II) i Vergiliju (*Ecl.* VIII); ovo je jedina Nemezijanova ekloga u kojoj se javlja refren. 32. Životni je vijek kratak, a vrijeme leti. Stoga i uživanje u životu veoma kratko traje (*usus in arto est*). 35. Usp. II, 11-14. 39-42. Po velikoj vrućini ptice prestaju pjevati i Mopsu cvrčci ostaju jedini takmaci. 51-54. Sitonija je tračka pokrajina uz makedonsku granicu; ovdje sitonijski znači trački općenito. Nerej je bog mora, a Nerejeva voda – morska voda. O štetnosti tise, rabeći istu sintagmu (*taxique nocentes*), govori i Vergilije; usp. Verg. *Georg.* 2, 257. Ne zna se pouzdano na koju jetku sardinijsku travu (*Sardorum gramina*) Nemezijan misli; usp. Verg.

Ecl. VII, 41: *Immo ego Sardoniis videar tibi amarior herbis.* Marmarika je dio sjeverne Afrike između Egipta i Sirte. 62-72. Predložak su za ove stihove Teokritove *Pharmaceutriae* (*Idyll.* II) odnosno Vergilijeva adaptacija Teokrita (*Ecl.* VIII, 64-109). 63. Broj tri te brojevi množivi s tri smatrali su se svetima. Vergilije (*Ecl.* VIII, 76) to ovako objašnjava: *numero deus impare gaudet.* Usp. Verg. *Ecl.* VIII, 64-65: *Effer aquam, et molli cinge haec altaria vitta, / verbenasque adole pinguis et mascula tura.* 64. Usp. Verg. *Ecl.* VIII, 101-102: *Fer cineres, Amarylli, foras, rivoque fluenti / transque caput iace, nec respexeris.* 68. Usp. Verg. *Ecl.* VIII, 78: *Necte tribus nodis ternos, Amarylli, colores.* 69. *Ignotae herbae* su zacijelo trave iz stranih zemalja; usp. Verg. *Ecl.* VIII, 95-96: *Has herbas atque haec Ponto mihi lecta venena / ipse dedit Moeris (nascuntur pluruma Ponto).* Za upotrebu glagola *circumferre* usp. Verg. *Aen.* VI, 229: *idem ter socios pura circumtulit unda.* 70. Usp. Verg. *Ecl.* VIII, 69. i 71: *Carmina vel caelo possunt deducere lunam; frigidus in pratis cantando rumpitur anguis.*